



Είναι ανάγκη νά κάνουμε τή διαπίστωση ότι ακόμη καί σήμερα ἡ θεολογική συζήτηση γιά μιά σειρά ἀπό καίρια ζητήματα εἶναι σέ ἐντελῶς νηπιακό στάδιο, ἂν ὄχι ἀνύπαρκτη. Χωρίς ἀμφιβολία, ὑπάρχουν λίγοι Φωτισμένοι θεολόγοι, μέ πραγματική ἀγωνία γιά τά οὐσιώδη, οἱ ὁποῖοι ἐν εἶδει μονολόγου καί σπανιότερα σέ μιά μορφή διστακτικοῦ διαλόγου μεταξύ τους, προσπαθοῦν νά σπάσουν τά στεγανά καί νά ἀρθρώσουν ἕναν λόγο νοήματος. Αὐτοί, χρειάζεται νά βαδίσουν σέ μονοπάτια κυριολεκτικά ἀπάτητα, συχνά μέ μιά ὑπεράνθρωπη προσπάθεια. Χρειάζεται νά ἔρθουν ἀντιμέτωποι μέ παγιωμένες ἀντιλήψεις καί μέ δογματικές σκληρύνσεις, πού ὑπῆρξαν κυρίαρχες ἐπί αἰῶνες. Χρειάζεται νά ὑποστοῦν τή βαριά ὑποψία, ἀκόμη καί τήν ἐχθρότητα τῶν συγχρόνων τους. Δέν εἶναι λίγες οἱ φορές, πού τέτοιες συζητήσεις καταπνίγονται νωρίς. Ἡ ἰδεολογική τρομοκρατία χρίζει σέ ἀγιότητα κάποιον Φονταμενταλισμό, γνωστό ἀπό τά παλιά, ὥστε ἡ ἐπίωση καί ἐντιμη ἀναζήτηση τοῦ νοήματος παίρνει τό χρώμα τῆς βεβαιωμένης αἰρετικῆς παρέκκλισης. Ἡ τάξη ἐπιστρέφει, οἱ συνειδήσεις περιερίπτουν καί πάλι στή γνωστή χειμερία νάρκη. Καμιά φορά, αὐτός ὁ χειμῶνας μοιάζει νά μὴν τελειώνει ποτέ.

Ὅμως, ἡ ἐντιμότητα, ἡ γνήσια ποιότητα τοῦ ἀνθρώπου πού ἀναζητᾶ, ἔστω κι ἂν σφάλει, ἔχει μιά ιδιότητα, πού καμιά ψεύτικη ἀγιοσύνη, κανένας «ἔλεγχος» καί καμιά «ἀναίρεση» δέν μπορεῖ ποτέ νά σβήσει: σημαδεύει τίς συνειδήσεις, καθώς ἀποτυπώνει ἀνεξίτηλα ἐπάνω τους τό ἦθος τοῦ πραγματικοῦ ἀνθρώπου. Δέν εἶναι τά λόγια πού ἐπιζοῦν, δέν εἶναι οἱ «ἀπόψεις» καί τά ἐπιχειρήματα. Ἡ ἀληθινή ἀναζήτηση δέν δεσμεύει καί δέν καθηλώνει τήν ψυχή. Αὐτό πού μεταδίδεται εἶναι ἡ σπιθα, τό νόημα πού ἔχει κάτι ἀπ' τή Φωτιά, αὐτό πού ἐλευθερώνει τήν ψυχή ἀπό τά δεσμά τοῦ φόβου, πού τήν κάνει νά ἀντικρίζει ἀνοιχτούς ὀρίζοντες. Αὐτό διδάσκει ὁ ἀληθινός θεολόγος: πῶς λύνουμε τούς κόμπους. Δέν δένει κόμπους, ἀλλά τούς λύνει.



Στό τεύχος αυτό, γίνεται πλάγια αναφορά σέ έναν άπό τούς πιο γνωστούς κόμωους τής σύγχρονης χριστιανικής σκέψης, τή σχέση τών ιερών Γραφών μέ τά εύρήματα τής σημερινής έπιστήμης. Τό κείμενο του γιατρού Άλέξανδρου Καλόμοιρου, παρακάμπτει ύποδειγματικά κάθε διαμάχη έπιστήμης και «θρησκείας», κάθε ύποτιθέμενη αντίφαση ανάμεσα σέ «θεωρία δημιουργίας» και σέ «θεωρία εξέλιξης», διότι άπλούστατα κάθε τέτοια διαμάχη είναι τεχνητή και ξένη προς τό νόημα τής άληθινής θεολογίας. Ή θεολογία είναι γνώση για τά πράγματα μέσα στο Φωτισμό του άγιου Πνεύματος, ώστε ο άληθινός θεολόγος μόνον κέρδος έχει άπό τή μελέτη τής άληθινής έπιστήμης. Κάθε στροφή τής καρδιάς στα μυστήρια τής δημιουργίας, κάθε πλούτος γλωσσικός, κάθε διευκρίνιση και λεπτολογία που διδάσκουν οι έμπειροι παρατηρητές, άνοίγει δρόμους στο Πνεύμα τό άγιο, καθώς απέφτουν τά Φράγματα τής γλώσσας, που σαν όχυρά έμποδίζουν τήν ψυχή νά δεχτεί τόν άληθινό Φωτισμό.

Ή άγία Γραφή και οι πατέρες τής Έκκλησίας μās διδάσκουν τήν εικόνα ενός σύμπαντος σέ δυναμική εξέλιξη, που ανεβαίνει τά σκαλιά άπό τό άτελές προς τό τέλειο. Αυτή ή δυναμικότητα του κόσμου και ή ιεραρχία τών όντων, μέσα σ' έναν σύνδεσμο Φυσικής ένότητας, είναι τό νόημα του όράματος του προφήτη Μωυσή, και όχι κάποια ύπερβατική κοσμογραφία. Όπως τά γεγονότα που περιγράφονται στην Παλαιά Διαθήκη έρμηνεύονται θεολογικά και μόνον εν Χριστώ, έτσι και ή κοσμολογία της έχει θεολογικό κυρίως και όχι περιγραφικό νόημα. Οι περιγραφές της μωροούν νά βρουν τήν τάξη και τήν έρμηνεία τους, μέσα άπό τήν περιγραφική γνώση τής έκάστοτε έπιστήμης, κατά τό παράδειγμα που μās άφησε ο Μέγας Βασίλειος μέ τήν «Έξαήμερο». Κανένας σχολαστικός όρθολογισμός, κανένας Φονταμενταλισμός που διδάσκει τήν «κατά λέξη» έρμηνεία τών Γραφών δέν θά καταφέρει ποτέ νά άρθρώσει θεολογικό και πνευματικό νόημα. Θά στήνει μονάχα ιδεολογικά όχυρά γλωσσικής τρομοκρατίας, άπό εκείνα που πολλοί χριστιανοί, παραδόξως, θεωρούν μνημεία άγιότητας.



Ή.Κ.

**Τ**ό σύμπαν προέρχεται από έναν «σπόρο». Τά ἄστρα, τά Φυτά, τά ζῶα, οἱ ἄνθρωποι εἴμαστε βλαστοὶ πού Φύτρωσαν ἀπό τόν ἴδιο ἀρχικό σπόρο. Αὐτός ὁ ἀπειροελάχιστος σπόρος εἶχε μέσα του τίς θεῖες καταβολές τῶν πάντων. Ὅπως οἱ καταβολές ὀλοκλήρου τοῦ δένδρου ὑπάρχουν στόν σπόρο του, ὅταν τό δένδρο ἀκόμη δέν ὑπάρχει, ἔτσι καί οἱ καταβολές τοῦ σύμπαντος ὑπῆρχαν στόν ἀρχικό «σπόρο» ὅταν τό σύμπαν ἀκόμη δέν ὑπῆρχε. Καί ὅπως ὁ σπόρος τοῦ δένδρου δίνει πρῶτα ἕνα μικρό βλαστό πού μεγαλώνει καί διακλαδίζεται καί ἐπεκτείνεται καί ὑψώνεται, ἔτσι καί ὁ «σπόρος» τοῦ σύμπαντος. Ἄστρα, Φυτά, ζῶα καί ἄνθρωποι εἴμαστε βλαστάρια τοῦ ἴδιου «σπόρου». Ἀναπτύχθηκαμε, τό κάθε πλάσμα μέ τή σειρά του, ὅπως στό δένδρο τά κλαδιά, τά Φύλλα καί οἱ καρποί. Ὅλα ὅμως ὑπῆρχαν σπερματικά ἀπό τήν ἀρχή. «Τά πάντα ὑπῆρχαν στήν πρώτη τοῦ Θεοῦ γιά τή δημιουργία κίνηση, σάν κάποια σπερματική δύναμη πού κατατέθηκε γιά τή γένεση τοῦ παντός, ὅμως τά καθ' ἕκαστον ὄντα δέν ὑπῆρχαν ἀκόμη ἐνεργεῖα»<sup>1</sup>, λέγει ὁ ἅγ. Γρηγόριος. Καί ὅταν λέγει ὁ ἅγιος «τά πάντα» ἐννοεῖ καί τόν χρόνο μέσα στόν ὁποῖο τά πάντα κινοῦνται καί ἀναπτύσσονται. Γιατί ὁ χρόνος δέν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπό μιά διάσταση τοῦ σύμπαντος, μιά συνάρτηση τῆς κίνησης τῶν καθ' ἕκαστον στοιχείων του. Ὁ χρόνος, ἡ μάζα, ἡ ἔκταση εἶναι διαστάσεις τοῦ σύμπαντος. Ἐμεῖς πού εἴμαστε μέρος τοῦ σύμπαντος τίποτε δέν μποροῦμε νά καταλάβουμε χωρίς αὐτά. Ὁ Θεός ὅμως, πού εἶναι ὁ δημιουργός τους, εἶναι ἔξω ἀπ' ὅλα αὐτά.

Ἐχουμε ἐπομένως Φυσική συγγένεια τά δημιουργήματα μεταξύ μας, γιατί προερχόμαστε ἀπό τόν ἴδιο καί μοναδικό σπόρο πού ἡ δύναμη τοῦ Θεοῦ ἐποίησε, καί πού εἰκόνες του εἶναι ὅλοι οἱ ἄλλοι σπόροι ἀπό τοὺς ὁποι-

<sup>1</sup> Τά πάντα ἦν ἐν πρώτῃ τοῦ Θεοῦ περὶ τήν κτίσιν ὀρμῇ, οἰονεὶ σπερματικῆς τινός δυνάμεως πρὸς τήν τοῦ παντός γένεσιν καταβληθείσης, ἐνεργεῖα δέ τά καθ' ἕκαστον οὐπω ἦν. (Ἄγ. Γρηγ. Νύσσης, PG 44:77D)



ους τό κάθε τι προέρχεται, αὐξάνει καί, σιγά-σιγά, ἀναπτύσσεται καί τελειοποιεῖται. Ὁ Θεός ὅμως εἶναι τό ἀπόλυτα ἄλλο. Ἀνάμεσα στόν Θεό καί τόν κόσμον ὑπάρχει ἡ ἀπόλυτη διάκριση. Τίποτε στήν κτίση δέν μπορεῖ νά συγκριθεῖ μέ τόν Θεό. Ἐν τούτοις τά πάντα ἐξαρθῶνται ἀπό Ἐκεῖνον, καί διατηροῦνται στό εἶναι ἀπό τήν ἀγάπη καί τήν ἐνέργειά Του. Ὅμως αὐτή ἡ δημιουργική καί συνεκτική ἐνέργεια θέλησε νά βάλει τά πάντα στήν πρώτη ἀρχή, «Ἐν ἀρχῇ». Ὁ οὐρανός καί ἡ γῆ καί ὅλα ὅσα ἔδωσε ἡ γῆ βρίσκονται σ' αὐτήν τήν πρώτη ἀρχή. Αὐτή ἐμπεριέχει τούς γόνους τοῦ σύμπαντος πού θά δώσουν «ἐν καιρῶ» ὅλα ὅσα πρόκειται νά ἔλθουν στό εἶναι. Αὐτή ἡ πρώτη ἀρχή «κοιλοπονώντας τή γέννηση τῶν πάντων, λόγω τῆς δυνάμεως πού κατέθεσε μέσα σ' αὐτήν ὁ Δημιουργός, ἀναμένει τούς κατάλληλους χρόνους γιά νά φέρει στό Φανερό, μέ τή Θεία προσταγή, ὅσα πρόκειται νά γεννηθοῦν ἀπ' αὐτήν»<sup>2</sup>, λέγει ὁ Μέγας Βασίλειος. Καί συμπληρώνει ὁ ἅγιος Γρηγόριος: «ἡ ἀθρόα τῶν ὄντων καταβολή, πού ἔγινε ἀπό τήν ἀφραστη Δύναμη τοῦ Θεοῦ, ὀνομάσθηκε ἀπό τό Μωυσῆ «ἀρχή», δηλαδή κεφάλαιο, μέσα στήν ὁμοία εἶχε τή σύστασή του τό πᾶν... Γιατί ὅλων τῶν ὄντων τίς ἀφορμές καί τίς αἰτίες καί τίς δυνάμεις, ὅλες μαζί ταυτόχρονα καί ἀκαριαία κατέθεσε ὁ Θεός, καί μέσα στήν πρώτη κίνηση τοῦ θελήματός Του βρισκόταν ἡ οὐσία τοῦ κάθε ὄντος, ὁ οὐρανός, ὁ αἰθέρας, τά ἄστρα, τό πῦρ, ὁ ἀέρας, ἡ θάλασσα, ἡ γῆ, τά ζῶα καί τά φυτά»<sup>3</sup>. Τά πάντα ἀπό μία ἀρχή, ἀπό ἕναν σπόρο προέρχονται, μέσα στόν ὁποῖο ὁ Θεός ἔβαλε τήν γονική δύναμη πού τά γέννησε ὅταν ἤρθε ὁ καιρός τους. Τά πάντα λοιπόν συγγενεύουν μεταξύ τους, ἀφοῦ ἔχουν κοινή καταγωγή τόν ἐν ἀρχῇ σπόρο, καί εἶναι βλαστοί, κλαδιά, φύλλα, καρποί τοῦ ἴδιου δένδρου. «Ἔτσι, λέγει ὁ

<sup>2</sup> ...ὠδίνουσα μέν τήν πάντων γέννησιν διά τήν ἐνασποτεθεῖσαν αὐτῇ παρὰ τοῦ δημιουργοῦ δύναμιν, ἀναμένουσα δέ τούς καθήκοντας χρόνους ἵνα τῷ θείῳ κελεύσματι προαγάγη ἑαυτῆς εἰς Φανερόν τά κήματα. (Μ. Βασ. Εἰς Ἐξαίμ., PG 29:36B ἢ ΕΠΕ 4:74)

<sup>3</sup> Ἡ οὖν ἀθρόα τῶν ὄντων παρὰ τῆς ἀφράστου δυνάμεως τοῦ Θεοῦ καταβολή ἀρχῆ παρὰ τοῦ Μωυσέως, ἤγον κεφάλαιον κατωνομάσθη, ἐν ἧ τό πᾶν συστηναί λέγεται... ὅτι πάντων τῶν ὄντων τὰς ἀφορμάς καί τὰς αἰτίας καί τὰς δυνάμεις συλλήβδην ὁ Θεός ἐν ἀκαρεῖ κατεβάλλετο καί ἐν τῇ πρώτῃ τοῦ θελήματος ὀρμῇ ἡ ἐκάστου τῶν ὄντων οὐσία συνέδραμεν, οὐρανός, αἰθήρ, ἀστέρες, πῦρ, ἀήρ, θάλασσα, γῆ, ζῶα, φυτά... (Ἄγ. Γρηγ. Νύσσης, PG 44:72 AB)

Μέγας Βασίλειος, ἔχοντας δεχθῆ ἡ ἀκολουθία τῆς Φύσεως τὴν ἀρχὴ ἀπὸ τὸ πρῶτο πρῶσταγμα, διεξέρχεται ὅλον τὸν ἐφεξῆς χρόνον, μέχρις οὗτου ἔλθει στὴν κοινὴ συντέλεια τοῦ παντός»<sup>4</sup>. Ἡ ἀκολουθία τῆς Φύσεως εἶναι μία καὶ ἐνιαία, ἀφοῦ ἔχει τὴν ρίζα τῆς καὶ τὴν ἀρχὴ τῆς στό πρῶτο πρῶσταγμα τοῦ Θεοῦ, τὸ περιεκτικὸ τῶν πάντων.

Τὸ σύμψαν, γιὰ μᾶς τοὺς Ὁρθοδόξους Χριστιανούς, εἶναι ἓνα ζωντανὸ πλάσμα πού πάλει ἀπὸ κίνηση, ἀναπτύσσεται καὶ διαμορφώνεται μέσα στό χρόνο, ὅπως καὶ ὅλα τὰ ἄλλα πλάσματα μέσα του, ἓνα πλάσμα μέ ζωὴ καὶ κίνηση πού, ὅπως ὅλα τὰ ἐπὶ μέρους πλάσματα, ἔχει κι αὐτὸ τίς καταβολές του ὅλες στόν ἀρχικό σπόρο του. Ἡ ὀρθολογιστικὴ ἀνθρώπινη σκέψη ταξινόμησε τὰ δημιουργήματα σέ ὀργανικά καὶ ἀνόργανα, σέ ἔμφυχα καὶ ἄφυχα, σέ ἔμβια ὄντα καὶ σέ χωρὶς ζωὴ. Μόνον τώρα τελευταῖα ἄρχισαν οἱ σοφοὶ νὰ καταλαβαίνουν μέ κόπο ὡσο ἔξω ἀπὸ τὴν πραγματικότητα βρίσκονται οἱ σχηματοποιήσεις αὐτές. Ὅλα Φύτρωσαν ἀπὸ τὸν ἴδιο σπόρο, ὅσα σ' αὐτόν ἔχουν τίς ρίζες τους, ὅλα ἔχουν τὴν ἴδια ἀρχὴ πού τὰ περιέχει μέσα τῆς σπερματικά. Ὁλόκληρος ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ καὶ ὅλα ὅσα ἔδωσαν καὶ δίνουν περιέχονται σπερματικά μέσα στὴν «ἀρχή» πού «ἐποίησεν ὁ Θεός». (Γεν. α:1) Μέσα σ' αὐτὴν τὴν σπερματικὴ ἀρχὴ βρίσκονται μέ τὴ σειρά τους τὰ σπέρματα ὅλων τῶν δημιουργημάτων προτοποθητημένα καὶ θὰ φυτρώσουν στόν καιρὸ τους, ὅταν ἔρξει ἡ ὥρα τους. «Ἐκάστου γένους τὰς ἀπαρχὰς νῦν, οἰοῖναι σπέρματά τινα τῆς Φύσεως προβληθῆναι κελεύει· τὸ δὲ πλῆθος αὐτῶ ἐν τῇ μετὰ ταῦτα διαδοχῇ ταμιεύεται, ὅταν αὐξάνεσθαι καὶ πληθύνεσθαι δέη». (Μ. Βασ., PG 29:149C) Ἡ θεία ἐνέργεια, ἡ δημιουργὸς καὶ συνεκτικὴ καὶ ζωσποιοῦς δύναμη, χωρὶς τὴν ὁποῖα τίποτε δέν μωροεῖ νὰ σταθῆ οὔτε στιγμή, εἶναι ἐνέργεια θείας ἀγάπης, δωρεὰ ζωῆς καὶ δημιουργικότητος, κάλεσμα τῶν δημιουργημάτων σέ δημιουργικὴ συμμετοχὴ καὶ ὄχι μόνο σέ ἀπλή, παθητικὴ ὑπαρξή. Τὰ δημιουργήματα δέχθησαν στὴν σπερματικὴ τους καταβολὴ τὴν δυνατότητα

---

<sup>4</sup> Οὕτω καὶ ἡ τῆς Φύσεως ἀκολουθία ἐκ τοῦ πρῶτου πρῶσταγματος τὴν ἀρχὴν δεξαμένη, πρὸς πάντα τὸν ἐφεξῆς διεξέρχεται χρόνον, μέχρις ἂν πρὸς τὴν κοινὴν συντέλειαν τοῦ παντός καταντήση. (Μ. Βασ., PG 29:116D)

συμμετοχής στη δημιουργική διαδικασία, μία ικανότητα δικής τους αντίδρασης στους εξωτερικούς ερεθισμούς, στά εμπόδια και τις αντιξοότητες, μία ικανότητα δικής τους έπιλογής τών γονικών δυνατοτήτων που έβαλε ο Θεός σαν κεφάλαιο μέσα τους. Έ αγάπη του Θεού ήελψε τά πλάσματα του νά έχουν Φυσικά μέσα τους, μέχρις ένα σημείο, τήν δυνατότητα νά έπιλέξουν τήν μελλοντική τους πορεία προς τήν ολοκλήρωση τών σπερματικών καταβολών που έβαλε ο ίδιος μέσα τους. Έ δυνατότητα αυτή τής έπιλογής τών γονικών μεταβολών για τήν προσαρμογή στις συνήκες του περιβάλλοντος δίνει στά δημιουργήματα μία πραγματικά δική τους ύπαρξη, μυστήριο κι αυτό από τό ξεχείλισμα τής ήείας αγάπης. Αυτές οι γενετικές καταβολές όμως δέν πρέπει νά νομισηί ότι δίδουν μία όμαλά συνεχή αλλαγή και ανάπτυξη, άφού οι ίδιες εξασφαλίζουν τήν σταθερότητα του είδους. Έ ανάπτυξη είναι κλιμακωτή, μέ τή μορφή αϊφνίδιων γενετικών μεταλλαγών σέ κάποιο άτομο ενός σταθερού κατά πάντα είδους που, στη συνέχεια, κληρονομεί στους άπογόνους του, σταθερά και πάλι, τήν διαφοροποίησή του. «Λοιπόν, πραγματικά,» λέγει ο άγιος Γρηγόριος, «σαν από σκαλοπάτια ή Φύση ανεβάζει τά ιδιώματα τής ζωής από τά μικρότερα προς τό τέλειο»<sup>5</sup>.



«Έν αρχή έποίησεν ο Θεός τόν ούρανό και τήν γήν». (Γεν. α:1) «Από τά δύο άκρα (ούρανό και γή) μās κάνει νύξη για τήν ύπαρξη του παντός», λέγει ο Μέγας Βασίλειος, «δίνοντας στον μέν ούρανό τά πρεσβεία τής Γένεσεως και λέγοντας ότι ή γή έχει δεύτερη σειρά στην ύπαρξη. Πάντως, και ό,τι ύπάρχει μεταξύ τών δύο έγινε και αυτό μαζί μ' αυτά. Όστε και τίποτε νά μήν πεί για τά στοιχεία του πυρός, του ύδατος και του άέρος, έσύ,

<sup>5</sup> Ουκοῦν εϊκότως, καθάπερ διά βαθμῶν ή Φύσις, τῶν τῆς ζωῆς λέγω ιδιωμάτων, από τῶν μικροτέρων έπί τό τέλειον ποιεῖται τήν άνοδον. (Άγ. Γρηγ. Νύσσης, PG 44:148c «περί κατασκευῆς ανθρώπου» Η')

μέ τή σύνεση πού ἔχεις πρέπει νά καταλαβαίνεις, ὅτι μαζί μέ τ' ἄλλα βρίσκονται ἀνακατεμένα καί τά λοιπά, καί μαζί μέ τή γῆ θά βρεῖς καί τό νερό καί τόν ἀέρα καί τό πῦρ»<sup>6</sup>. Δηλαδή, ἀναφέροντας ἡ Ἀγ. Γραφή τόν οὐρανό καί τήν γῆ ἐννοεῖ καί ὅλα ὅσα βρίσκονται μέσα σ' αὐτά: τά ἄστρα, τόν ἥλιο, τό Φεγγάρι, τό πῦρ, τό νερό, τόν ἀέρα καί ὅλα τά στοιχεῖα τοῦ σύμπαντος. Ὅλα ὑπάρχουν ἤδη τήν πρώτη μέρα τῆς δημιουργίας. «Δημιούργησε ὁ Θεός τόν οὐρανό καί τήν γῆ, ὄχι μισό ἀπό τό καθένα, ἀλλά ὁλόκληρο τόν οὐρανό καί ὁλόκληρη τή γῆ, τόσο τήν οὐσία ὅσο καί τή μορφή τους. Γιατί δέν εἶναι ἐφευρέτης σχημάτων ὁ Θεός, ἀλλά δημιουργός τῆς Φύσεως τῶν ὄντων... Πολλά ἀποσιώπησε (ἡ Γραφή) γυμνάζοντας τό νοῦ μας νά δουλεύει, δίνοντάς του μέ λίγα τήν ἀφορμή νά καταλαβαίνει καί τά ὑπόλοιπα»<sup>7</sup>, συμπληρώνει ὁ Μέγας Βασίλειος. Ὁ ἥλιος, τά ἄστρα καί τό Φεγγάρι ὑπάρχουν λοιπόν ἀπό τήν πρώτη «μέρα» ἄν καί ἀόρατα στή γῆ. Ἄν φάνηκαν στό στερέωμα μόνο τήν τέταρτη «μέρα» αὐτό ἔγινε γιατί ἡ πυκνότητα τῶν ὑδρατμῶν πού σκέπαζε τή γῆ ἦταν τέτοια πού, στήν ἀρχή, ἐπικρατοῦσε ἐπάνω τῆς «σκοτός ἀβύσσου». Ὅσο οἱ ὑδρατμοί κρῦναν καί γίνονταν ὠκεανός τόσο ἀραιώσαν. Τό Φῶς τοῦ ἡλίου πέρασε στήν ἀρχή διάχυτα, ἔφερε τήν ἐναλλαγή τῆς μέρας καί τῆς νύχτας, καί ἔθρεψε τά βότανα καί τά δένδρα πού Φύτρωσαν στήν πρώτη ξηρά. Τό νερό ἦταν τό στοιχεῖο πού κυριαρχοῦσε πάνω στή γῆ. Μέσα σ' αὐτό τό νερό δημιουργεῖ ὁ Θεός, ἀπό τήν πρώτη κι ὅλας «μέρα» τήν πρώτη ζωή. «Καί Πνεῦμα Θεοῦ, Φησίν, ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος. (Γεν. α:2) Πνεῦμα Θεοῦ τό ἅγιον εἶρηται... καί μηδέν ἄλλο Πνεῦμα Θεοῦ ἢ τό ἅγιον, τό τῆς θείας καί μακαρίας Τριάδος συμπληρωτικόν, ὀνομάζεσθαι». Τό ἅγιο Πνεῦμα, λοιπόν, ἐπεφέρετο ἐπάνω

<sup>6</sup> Ἐκ τῶν δύο ἄκρων τοῦ παντός, τήν ὑπαρξιν παρηνίζατο, τῷ μέν οὐρανῷ τά πρεσβεῖα τῆς γενέσεως ἀποδοῦς, τήν δέ γῆν δευτερεύειν φάμενος τῇ ὑπάρξει. Πάντως δέ καί εἴ τι τούτων μέσον, συναπεγενήθη τοῖς πέρασιν. (Μ. Βασ. ΕΠΕ 4:46)

<sup>7</sup> Ἐποίησεν ὁ Θεός τόν οὐρανόν καί τήν γῆν οὐκ ἐξ ἡμισείας ἐκάτερον, ἀλλ' ὅλον οὐρανόν καί ὅλην γῆν αὐτήν τήν οὐσίαν τῷ εἶδει συνειλημμένη. Οὐχί γάρ σχημάτων ἐστίν εὐρέτης, ἀλλ' αὐτῆς τῆς Φύσεως τῶν ὄντων δημιουργός... πολλά ἀποσιώπησεν (ἡ Γραφή).. τόν ἡμέτερον νοῦν γυμνάζουσα πρὸς ἐντρέχειαν, ἐξ ὀλίγων ἀφορμῆν παρεχομένη ἐπιλογίζεσθαι τά λειψόμενα. (Μ. Βασ. ΕΠΕ 4:72-74)

στά ύδατα συνεχῶς καί ὄχι μία μόνο Φορά, ὅπως τό πουλί, πού συνεχῶς κάθεται πάνω στά ἀβγά του, δίνοντας στά ἔμβρυα πού εἶναι μέσα τους τή σιγανή καί προσωδευτική ἀνάπτυξη<sup>8</sup>. Τό Πνεῦμα «συνέβαλε» καί «ἐξωγό-νει» τήν Φύση τῶν ὑδάτων μεταγγίζοντάς τους μιά ζωτική δύναμη, ὥστε νά γεννήσουν μέσα τους τήν πρώτη ζωή. Ἡ πρώτη ζωή γεννήθηκε τήν πρώτη «μέρα» μέσα στό νερό. Γιά τό τί ἔγινε ἀπό κεῖ καί πέρα μέσα στό νερό, γιά τό πῶς ἀναπτύχθηκε ἡ ζωή μέσα σ' αὐτό δέν ἀναφέρει ἄλλο ἢ Ἁγία Γραφή. Μόνον ὁ Μέγας Βασίλειος λέγει ὅτι «καί ἡ θάλασσα τά παντοδαπά γένη τῶν πλωτῶν ὠδινε... πᾶν ὕδωρ ἠπειέτο τῷ δημιουργικῷ προστάγματι ὑπουργεῖν». (ΕΠΕ 4:264) Ἡ Γραφή ἀποσιωπᾷ «ἐξ ὀλίγων ἀφορμῆν παρεχομένη ἐπιλογίξεσθαι τά λειπόμενα, τόν ἡμέτερον νοῦν γυμνάζουσα». Τήν πέμπτη «μέρα» ὅμως γράφει: «Καί εἶπεν ὁ Θεός· ἐξαγαγέτω τά ὕδατα ἐρπετά ψυχῶν ζῶσῶν καί πετεινά πετόμενα ἐπί τῆς γῆς... Καί ἐγένετο οὕτως. Καί ἐποίησεν ὁ Θεός τά κήτη τά μεγάλα καί πᾶσαν ψυχὴν ζῶν ἐρπετῶν, ἃ ἐξήγαγε τά ὕδατα κατά γένη αὐτῶν, καί πᾶν πετεινόν πτερωτόν κατά γένος». (Γεν. α:20-21) Ἐξ-ἄγω σημαίνει ἄγω, ὀδηγῶ κάτι ἔξω ἀπό κάτι ἄλλο μέσα στό ὅποιο ἦταν πρῖν. Τά νερά βγάζουν στήν ξηρά ζῶα πού ἔρπουν, ψάρια πού ἔχουν τήν ικανότητα νά ἀναπνεύουν καί μέσα στό νερό καί ἔξω στήν ξηρά, ἀλλά καί ἐρπετά πολλές φορές τεραστίων διαστάσεων «τά κήτη τά μεγάλα», τούς ἀμφίβιους δεινόσαυρους, πού σιγά-σιγά κατοίκησαν τήν ξηρά. Κήτη ἐμεῖς ὀνομάζουμε τίς φάλαινες, πού εἶναι θηλαστικά, ζῶα δηλαδή τῆς ἑκτῆς «μέρας». Ἡ Ἁγία Γραφή, ὅμως, μιλάει γιά ἐρπετά, ζῶα δηλαδή πού γεννοῦν ἀβγά σάν τά ψάρια, καί τέτοια μεγάλα κήτη-ἐρπετά εἶναι μόνον οἱ δεινόσαυροι. Μιλάει ἀκόμη γιά πουλιά. «Ἐρπετά καί πετεινά» τήν ἴδια πέμπτη «μέρα». Τά πουλιά, ὅπως καί τά ἐρπετά, γεννοῦν ἀβγά. Δέν ἔχουν τήν ικανότητα πού ἔχουν τά ἀνώτερα ζῶα τῆς ἑκτῆς «μέρας», νά μεγαλώνουν τά παιδιά τους μέσα στό ἴδιο τους τό

---

<sup>8</sup> Βλ. Μ. Βασ. ΕΠΕ 4:84-86: Πῶς οὖν ἐπεφέρετο τοῦτο ἐπάνω τοῦ ὕδατος... Τό ἐπεφέρετο, Φησίν, ἐξηγοῦνται ἀντί τοῦ συνέβαλε καί ἐξωγόνοι τήν τῶν ὑδάτων Φύσιν, κατά τήν εἰκόνα τῆς ἐπωαζούσης ὄρνιθος καί ζωτικῆ τινά δύναμιν, ἐνείσης τοῖς ὑποβαλωμένοις... ὡς ἐπιφερομένου τοῦ Πνεύματος· τουτέστι πρὸς ζωγονίαν τήν τοῦ ὕδατος Φύσιν παρασκευάζοντος.

σῶμα, καί μετὰ νά τά θηλάζουν. Ὅπως δείχνουν οἱ ἀπολιθωμένοι σκελετοί, ἐξ ἄλλου, τά πρῶτα πουλιά ἦταν ἐρπετά πτερωτά, καί γενικά τά πουλιά καί τά ἐρπετά εἶναι ζῶα συγγενικά.

Ἡ θάλασσα εἶναι ἡ μητέρα τῆς ζωῆς. Ὁ ἀνθρώπος τό νοιώθει αὐτό στά κύτταρά του. «Ὅποτε δῶ θάλασσα -ἔγραφε ὁ Κόντογλου- ξεπετᾶ ἡ καρδιά μου. Θαρρεῖς πῶς δέν ἔχω βγεῖ ἀπό τήν κοιλιά τῆς μάνας μου, ἀλλά ἀπό τή θάλασσα. Δέν ξέρω καλά-καλά ἄν γεννήθηκα στή στεριά ἢ μέσα στό νερό. Ἀκούγω ἀπό μακριά τή βουή της καί δροσιζέται ἡ ψυχή μου πρὶν νά τήν δῶ. Καταλαβαίνω πῶς μέ καλεῖ κοντά της, σάν τή λιονταρίνα πού ρυάζεται καί γυρεύει τά λιονταρόπουλά της... Πρὶν νά π्लाστεῖ ὁ ἀνθρώπος ἀπάνω στή γῆ, αὐτά τά ἴδια τά νερά βογκούσανε κι ἀφρίζανε μέσα στόν ἔρημο τόν κόσμο, κάτω ἀπό τόν ἔρημον οὐρανό, τά ἴδια τά κύματα ξεσπούσανε καταπάνω στίς ἔρημες στεριές, πού δέν ὑπῆρχε ἀκόμα ἐπάνω τους, μήτε ζῶο, μήτε ἀνθρώπος, μήτε μαμούνι. Τά νερά ὅμως τῆς θάλασσας ἦτανε γεμάτα ἀπό πλῆθος πλάσματα, μ' ὅλο πού ἀνάω σ' αὐτή δέν ἀρμένιζε τίποτα. Μονάχα ὁ ἥλιος τήν κοντάριζε μέ τίς πυρωμένες σαγιτες του ἀπό τήν ὥρα πού ἔβγαине ὡς τήν ὥρα πού βουτοῦσε πίσω ἀπό τό ἔρημο πέλαγο, κατά τό βασίλειμα, καί τό Φεγγάρι πλανιότανε ἀπό ἀνάω της, βουβό, λυπημένο, σάν κομμένο κεφάλι δίχως αἷμα, ρίχνοντας ἀπάνω στ' ἀτέλειωτα νερά της τό ὑδραργυρένιο κρύο Φῶς του». (Ἀπό «Τό Αἶβαλί ἡ πατρίδα μου», «Ἡ μάνα μου ἡ θάλασσα», Ἐκδ. Ἀστήρ) Ἀπό τήν πρῶτη «μέρα» τῆς δημιουργίας ὠκεανός σκέπαζε ὅλη τή γῆ, καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιο σκέπαζε τόν ὠκεανό. Μέσα σ' ἐκείνη τήν «κολυμβήθρα» τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί τοῦ ὕδατος γεννήθηκαν τά κύτταρά μας. Ἐκεῖ πρωτοέζησε ἡ ἀνάξια ζωή μας, «ἐξ ὕδατος καί Πνεύματος». Ἀπ' τό νερό τῆς θάλασσας ξεπήδησε ἡ πρῶτη ζωή, ἡ Φθαρτή. Ἀπ' τό νερό τοῦ Βαπτιστηρίου ἀναδύθηκε ἡ δεύτερη ζωή, ἡ ἄφθαρτη. Παντοῦ νερό. «Φωνή Κυρίου ὡς Φωνή ὑδάτων πολλῶν».



## Κατάρας διὰ βαθμῶν ἐπὶ τὸ τέλειον

«Γι' αὐτό, λέγει ὁ ἅγιος Γρηγόριος, ὁ ἄνθρωπος κατασκευάστηκε τελευταῖος μετὰ τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα, γιατί ἡ φύση ἀκολουθεῖ μιά προοιούσα ὁδὸ πρὸς τὸ τέλειον»<sup>9</sup>. Τελευταῖο βλαστάρι τῆς φύσεως, ὁ ἄνθρωπος, ὁ γλυκύς καρπὸς τοῦ δένδρου, τὸ τέλειο γέννημα τοῦ σύμπαντος, «τέλος τὸ σκοπιμώτατον καὶ ὕστατον δημιουργίας ἀπάσης, δι' ἣν ὁ κόσμος ἐγένετο· καὶ σοῦ τῆ γεννήσει, ἡ αἰώνιος τοῦ Κτίστου βουλή πεωλήρωται». (Ἄγ. Ἄνδρ. Κρήτης, Προσόμοιον) Τελευταῖο βλαστάρι καὶ ὕστατος καρπὸς τῆς δημιουργίας ὅλης, ἀλλὰ καὶ ὁ τελικός σκοπὸς τῆς, ἡ «ἐπιτάστερος Κόρη» τῆς ἀνθρωπότητος, ἀλλὰ καὶ Μητέρα ὄλων μας, «ἡ παγκόσμιος χαρὰ», «ἡ Θεὸν σωματώσασα», «τὸ Φαιδρὸν ἐνδιαίτημα» καὶ ὁ «ναὸς ὁ πανυπέριμος» τοῦ Κυρίου, τὸ τέλος, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπαρχὴ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους «ἐξ ἧς ἀνέπλασε φύσιν βροτῶν ἄπασαν Χριστός», «τῆς ἀκτίστου καὶ κτιστῆς φύσεως τὸ μεθόριον». Τὰ σκαλωάτια πού ἀνέβηκε ἡ κτίσις ὁδηγοῦν στὸν ἄνθρωπο, καὶ τὰ σκαλωάτια πού ἀνέβηκε ἡ ἀνθρωπότητα ὁδηγοῦν στὴν «βαστάσασα ἐν μήτρα τὸν Ποιητὴν τῶν ἀγγέλων», στό «θεῖον ὄχημα τοῦ Θεοῦ», τὴν «Κυρία τῆς κτίσεως». Αὐτὴ εἶναι «πάσης τῆς κτίσεως τὸ θαυμαστόν δημιούρημα», «τὸ ἔσχατον τῆς δογματικῆς θεολογίας, ἡ ἀκροστιχίς τῶν Γραφῶν», «δι' ἧς προσκυνοῦμεν μιά Τριάδος Θεότητα», ἡ «ἀπάντων τῶν λόγων ἐπίλογος». (Θεοτοκάριον) Ἡ φύσις εἶναι ἓνα ἐνιαῖο καὶ ἀδιάσπαστο σύνολο πού ἀναπτύχθηκε ἀπὸ ἓνα καὶ μοναδικὸ σπῆρο, σάν δένδρο. «Ὅπως στό σιτάρι ἢ σὲ κάποιον ἄλλο ἀπὸ τὰ σπῆραματα περιλαμβάνεται δυνάμει ὁλόκληρο τὸ στάχυ... Φανερόντας μὲ κάποιον φυσικὴ τάξιν τῆ δυνάμει πού βρίσκεται μέσα στό σπῆραμα», λέγει ὁ ἅγιος Γρηγόριος, «ἔτσι καὶ στὴν ἀρχή, στό «σπῆρο» τοῦ σύμπαντος περιλαμβανόταν δυνάμει ὁλόκληρο τὸ σύμπαν, πού φανερώθηκε καὶ ἀναπτύχθηκε προοδευτικὰ μὲ τὸ

<sup>9</sup> Διὰ τοῦτο τελευταῖος μετὰ τὰ βλαστήματα (φυτὰ) καὶ τὰ βοτὰ (ζῶα) κατασκευάσθη ὁ ἄνθρωπος, ὁδῶ τινι πρὸς τὸ τέλειον ἀκολουθῶς προοιούσης τῆς φύσεως. (Ἄγ. Γρηγ. Νύσσης, PG 44:145)

πέρασμα του χρόνου, όπως Φανερώνεται σιγά σιγά ένα δένδρο και παίρνει την τελική του μορφή»<sup>10</sup>. Ο Χριστός είναι και του σπώρου ο Δημιουργός, και ο Σπωρέας, και ο Καλλιεργητής, αλλά και ο τελικός Καρπός του παραδείσιου δένδρου της Ζωής, «ἐξ οὗ Φαγόντες οὐ θνήσκομεν», ἡ προαιώνια Βουλή του Πατρός. Αὐτός πού ἔνωσε στό Πρόσωπό του, ἀσύγχυτα, τήν Θεότητα καί τήν δημιουργία της, μέσα στή μήτρα της Παρθένου, στήν ἀκρότητα της θείας ἀγάπης. Ο χρόνος, στήν διάρκεια του ὁποίου ἔγιναν ὅλα αὐτά, εἶναι συστατικό του ἴδιου του ἀναπτυσσόμενου «δένδρου». «Χρόνος δέ ἔστι τό συμπαραεκτεινόμενον τῇ συστάσει του κόσμου διάστημα». (Μ. Βασ. PG 29:560 Β') Δέν χρειάστηκε ὁ Θεός χρόνο γιά νά μᾶς δημιουργήσει, ἡ δημιουργία τόν χρειάζεται, ἀφοῦ εἶναι διάστασή της. «Συμφυής ἄρα τῷ κόσμῳ καί τοῖς ἐν αὐτῷ ζώοις τε καί φυτοῖς ἡ του χρόνου διέξοδος ὑπέστη». (Μ. Βασ. ΕΠΕ 4:38) Καί εἶτε «μέρα» πῶς εἶτε «αἰώνας», τό ἴδιο λές, γιατί γιά τόν Θεό «ἡμέρα μία ὡσπερ χίλια ἔτη καί χίλια ἔτη ὡς ἡμέρα μία». «Ὡστε κἄν ἡμέραν εἴπῃς κἄν αἰῶνα, τήν αὐτήν ἔρεῖς ἔννοιαν». (Μ. Βασ. ΕΠΕ 4:98) Ἡ κτιστή Φύση εἶναι «ἀδύνατο νά ὑπάρξει χωρίς ἀλλοίωση»<sup>11</sup>, λέγει κι ὁ ἅγιος Γρηγόριος. Ἡ δημιουργία ἀκολούθησε μία ἄνοδο ἀπό τό ἀτελές πρὸς τό τέλειο. Ἀναπτύχθηκε καί τελειοποιήθηκε Φανερόνοντας μέ τάξη «τήν ἐγκειμένην τῷ σπέρματι δύναμιν». «Τελευταῖος μετά ἀπό κάθε ἔμφυχο, λέγει ἡ ἁγία Γραφή ὅτι ἔγινε ὁ ἄνθρωπος... γιατί βλέπει μιά ἀναγκαία ἀκολουθία τάξεως, νά εἶναι τό τέλειο τελευταῖο»<sup>12</sup>.

<sup>10</sup> Ὡσπερ ἐν τῷ σίτῳ φαμέν ἢ ἐν ἐτέρῳ τινι τῶν σπερμάτων ἅπαν ἐμπεριελήφθαι τῇ δυνάμει τό κατά τόν στάχιν εἶδος... τάξει μὲν τινι φυσική τήν ἐγκειμένην τῷ σπέρματι δύναμιν φανεροῦσθαι. (Ἁγ. Γρηγ. Νύσσης PG 229c-237c).

<sup>11</sup> ...ἀδύνατον ἄνευ ἀλλοιώσεως συστῆναι. (Ἁγ. Γρηγ. Νύσσης, PG 44:184c)

<sup>12</sup> Τελευταῖον δέ μετά πᾶν ἔμφυχον ἡ γραφή γεγενῆσθαι λέγει τόν ἄνθρωπον... ἐπ' ἀναγκαίᾳ τινι τῇ τάξεως ἀκολουθίᾳ τό τέλειον ἐν τελευταίοις βλέπων. (Ἁγ. Γρηγ. Νύσσης, PG 44:148B).



## Σχέση Ἐπικαιρικό

**Ο**ἱ πρόσφατες ἐξελίξεις στήν ἑλλαδική ἐκκλησιαστική πραγματικότητα, δέν μπορεῖ παρὰ νά προξενοῦν νόνο καί προβληματισμό. Καλό θά ἦταν ὥστόσο, νά γίνουν ὀρισμένες στοιχειώδεις διακρίσεις, μήπως αὐτές συμβάλλουν σέ μιὰ πιό νηφάλια καί κυρίως πιό οὐσιαστική κατανόηση, πού θά διατηρήσει τήν ἐλπίδα στίς ψυχές.

Δυστυχῶς, ὑπάρχει πολλή σύγχυση σχετικά μέ τόν ὄρο «Ἐκκλησία» καί ἐλάχιστη κατανόηση γιά τό ποιά εἶναι ἡ σχέση τῶν λαϊκῶν μ' αὐτήν. Ἡ Ἐκκλησία νοεῖται ἀπό τούς πολλούς ὡς θεσμικό καθίδρυμα καί τουλάχιστον ὁ σκληρός πυρήνας της ταυτίζεται μέ τό ἱερατεῖο. Ἀφήνεται νά ἐννοηθεῖ ὅτι οἱ ἱερωμένοι ἐκπροσωποῦν τόν Θεό ἐνώπιον τῶν πιστῶν -καί πάντως διατηροῦν μιὰ ἰδιαίτερη σχέση μαζί Του, παρέχοντας ἄφεση ἀμαρτιῶν στό ὄνομά Του. Πρόκειται γιά μιὰ κλειστή ἀντίληψη, πού ἀξιολογεῖ ἀντικειμενικά τόν κληρο ὑπεράνω τοῦ λαοῦ, τόν ἐνδύει μέ ἐξουσιαστικές ιδιότητες καί πνευματική αὐθεντία καί συνάμα τόν ὑψώνει σ' ἕνα τεχνητό ἠθικό βᾶθρο.

Οἱ λαϊκοί, ἀπό τήν ἄλλη μεριά, παίζουν ἕναν ρόλο ἄβουλων ἀκόλουθων. Νιώθουν ὅτι ἐξαρτῶνται πνευματικά ἀπολύτως ἀπό τούς ἱερωμένους. Ὅχι μόνον ἀναθέτουν ὅλη τήν πνευματική εὐθύνη γιά τή ζωή τους καί τήν Ἐκκλησία στούς κληρικούς, ἀλλά ταυτόχρονα αἰσθάνονται ὅτι οἱ ἴδιοι δέν ἔχουν καμία πνευματική δύναμη ἢ πνευματική ιδιότητα πού νά τούς ἐπιτρέψει ἢ νά τούς καθιστᾶ ἱκανούς νά παρέμβουν, νά διορθώσουν ἢ νά ἀναπληρώσουν τά ἐλλείμματα τῆς σημερινῆς Ἐκκλησίας. Ἐκχωροῦν τήν πνευματική τους ιδιότητα καί ὑποχρέωση νά ἀσκήσουν καί οἱ ἴδιοι πνευματικά χαρίσματα, ἀπό ἀγνοια, ἀπό μιὰ ἀνάγκη ὑποταγῆς καί καθοδήγησης, ἀπό ἀδιαφορία καί ἀπό προσκόλλησι στή δική τους καθημερινή ἐκκοσμικέυση, ἀπό προσήλωσι στό κυνήγι τῆς καθημερινῆς μιζερίας ἢ τῆς κάθε μικρῆς ἡδονῆς.

Αὐτή ἡ στρεβλή κατάσταση χαρακτηρίζεται ἀπό μιὰ ὑποκρισία, πού εὐκολα τή διακρίνει ὁ καθένας: Οἱ κληρικοί προβάλλουν τά πνευματικά χαρίσματα πού θεωροῦν ὅτι «κατέχουν», τά θωρακίζουν μέ κάθε θεσμικό τρόπο καί τά ἐπεκτείνουν διαπλεκόμενοι καί μέ κοσμικές ἐξουσίες. Ἀπό τήν ἄλλη μεριά, ὅμως, δέν παύουν νά εἶναι ἀδύναμοι ἀνηρωποι, πού ὑφίστανται κι

αυτοί τὰ πάθη τοῦ κάθε θνητοῦ καὶ ἀμαρτωλοῦ ἀνθρώπου. Ὑπερηγώντας μάλιστα μιά ἐξουσιαστική ἱεραρχική δομή, πέφτουν ἐπιπλέον σέ ὅλα τὰ πάθη πού συνδέονται μέ τήν ἀσκηση τῆς ἐξουσίας. Τό ἀποτέλεσμα συχνά, καί ὄχι σπάνια, εἶναι αὐτό τό θῆατρο καί ὁ διασυσμός τοῦ ὁποίου σήμερα γινόμαστε μάρτυρες. Ὅταν ἡ Ἐκκλησία εἶναι «τῶν κληρικῶν», τότε ὁ λαϊκός μπορεῖ νά κρύβεται ὑποκριτικά κι αὐτός πίσω ἀπό μιά ἀλήτικη περιφρόνηση πρὸς τοὺς «ἐκπροσώπους» τοῦ κλήρου, γαυριώντας ἡδονικά γιά τήν κατάντια τους, ἢ ὁποῖα νομίζει ὅτι δικαιώνει μέ Φυσικό τρόπο τή δική του ἀχρησιότητα καί τή δική του ἐχθρότητα πρὸς τήν Ἐκκλησία. Ἀντί γιά πολίτες τοῦ οὐρανοῦ, κληρικοί καί λαϊκοί χάνουμε συχνά τήν ἴδια τήν ἀξιοπρέπειά μας.

Οἱ ἱστορικοί λόγοι πού καλλιέργησαν τίς παραπάνω νοοτροπίες ἔχουν καταγραφεῖ καί συζητηθεῖ ἀλλοῦ, μέ ὄριμο θεολογικό λόγο. Ὅμως, ἡ ἀγνοια θά διαρκεῖ ὅσο οἱ ἴδιοι οἱ πωιμένες συντηροῦν μιά διαστρεβλωμένη εἰκόνα γιά τήν Ἐκκλησία καί ἐπιμένουν νά τή μεταγγίζουν στό λαό, πού συνήθως στερεῖται ἄλλης πνευματικῆς τροφῆς.

Οἱ συνέπειες αὐτῆς τῆς κληρικαλιστικῆς ἀντίληψης εἶναι ἡ διάσπαση τῆς Ἐκκλησίας, ὁ χωρισμός της σέ ἄρχοντες καί ἀρχομένους. Ὁ κορμός καί ἡ οὐσία τῆς Ἐκκλησίας ταυτίζεται μέ τοὺς ἄρχοντες. Οἱ ἀρχόμενοι ἔγιναν ἕνα εἶδος «στελεχῶν» πού προσφέρουν τίς ὑπηρεσίες τους. Ἄν σήμερα ἐπικρατεῖ ἡ ἀντίληψη ὅτι ἡ Ἐκκλησία περνᾷ «σοβαρότατη κρίση» καί χρῆζει «κάθαρσης», εἶναι γιατί ἐμφανίζονται νά πιάσχουν οἱ θεσμικοί της ταγοί, αὐτοί πού γιά τή συντριπτική πλειοψηφία ἀπαρτίζουν καί ἐξαντλοῦν τό νόημα της. Κάθε «θεσμικό» καθίδρυμα καταρρέει ὅταν ὑφίσταται ἔλλειμμα ἀρχῆς ἢ κρούσματα διαφθορᾶς τῆς κεφαλῆς του.

Ἡ κρίση στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας, θά εἶχε διαφορετικό ἀντίκτυπο καί θά πλῆγωνε λιγότερο τοὺς πιστοὺς, ἔάν κατανοούσαμε τήν Ἐκκλησία ὡς Σῶμα Χριστοῦ: Σῶμα ἀγάπης καί ἰσότητος, οἰκογένεια πού δέν γνωρίζει ἄλλη ἱεραρχία ἀπό αὐτήν τῆς ἀγάπης τῶν πατέρων καί τῶν μητέρων, τῶν υἱῶν καί θυγατέρων καί ἀδελφῶν. Μοναδικός ἱεραρχός τοῦ μυστηρίου τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Χριστός. Ἐκεῖ πού εἶναι ὁ Χριστός τίποτα δέν λείπει.

Τὰ πνευματικά χαρίσματα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι κοινὰ γιά λαϊκοὺς καί κληρικούς. Εἶναι χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί δέν τὰ κατέχει κανέ-

νας μέ μηχανικό τρόπο. Ἡ ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας, πού περιλαμβάνει καί τούς πιστούς, δέν γνωρίζει διακρίσεις πνευματικῆς τάξης. Τό ἴδιο πνευματικό χάρισμα πού λαμβάνει ὁ κάθε πιστός μέ τό βάπτισμα, τό ἴδιο ἔχει καί ὁ διάκονος, ὁ πρεσβύτερος καί ὁ ἐπίσκοπος, ὁ καθένας μέ τή δική του δυναμική νά τό αὐξήσει καί νά τό καλλιεργήσει, ἀσκητικά καί θυσιαστικά, προσφέροντάς το ὡς λατρεία καί ἀναφορά πρὸς τόν Θεό καί τήν Ἐκκλησία. Τήν ἴδια ἱερατική πνευματική δύναμη, τό ἴδιο ἱερατικό χάρισμα νά γίνεται δοχεῖο τοῦ ἁγίου Πνεύματος καί νά τό διαμεσολαβεῖ πρὸς τήν κτίση ἔχει ὁ κάθε πιστός, ὅπως καί ὁ κάθε πρεσβύτερος καί ἐπίσκοπος. Ὅλοι εἴμαστε καλεσμένοι στόν ἴδιο ἀσκητικό ἀγώνα. Συμμετέχουμε σέ κοινή πρόσκληση ὑπακοῆς πρὸς τόν Χριστό καί τήν Ἐκκλησία· στό ἴδιο χρέος ἀγάπης πρὸς τόν συνάνθρωπο· στήν ἴδια δυνατότητα προσφορᾶς στό σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ὁ καθένας κατά τά μέτρα του.

Οἱ διακρίσεις τῶν χαρισμάτων στήν Ἐκκλησία δέν εἶναι πνευματικές, ἀλλά «λειτουργικές». Δέν ἀντανაკλοῦν ἄλλα «ποσά» χαρισμάτων, οὔτε διαφορετικῆς «Φύσεως» «εἰδικά» χαρίσματα πού ἔχουν οἱ κληρικοί καί στεροῦνται οἱ ἀπλοί πιστοί. Οἱ διαφορές εἶναι στίς «λειτουργίες», στούς ρόλους πού καλεῖται νά παίζει ὁ καθένας, ὥστε νά λειτουργήσει μέ ὑγιή τρόπο τό σῶμα.

Ὅταν κανείς τοποθετήσῃ τά τελευταῖα γεγονότα μέσα σ' ἓνα τέτοιο πλαίσιο κατανόησης, θά διαπιστώσῃ ὅτι ἡ Φανέρωση τῶν ἀδυναμιῶν τοῦ κλήρου καθόλου δέν δικαιολογεῖ ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ μία στάση ἱεροεξεταστικῆς μομφῆς καί περιφρόνησης. Ὅταν ἓνα μέλος τοῦ σώματος ἀσθενεῖ, πᾶσχει στήν πραγματικότητα ὁλόκληρο τό σῶμα. Αὐτός εἶναι καί ὁ λόγος πού ἡ ἔννοια τῆς «κάθαρσης» ἀκούγεται τόσο ξένη πρὸς τό ἐκκλησιαστικό νόημα. Ἡ κάθαρση ἀπαιτεῖ ἀποκοπή τοῦ ἄρρωστου μέλους, ἀπαλλαγὴ ἀπό τό μίasma, θυσία ἐξιλεωτική. Ἡ ἐκκλησία ὅμως ποτέ δέν γνώρισε ἄλλη θυσία ἀπό τό συντετριμμένο πνεῦμα καί τή συντετριμμένη καρδιά. Στήν ἐκκλησιαστική γλῶσσα ὀνομάζουμε τήν «κάθαρση» μετά-νοια, ἀλλαγὴ τοῦ νοῦ, ἐπιστροφή στήν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ καί τήν κοινωνία τῶν ἀδελφῶν.

Εἶναι πολλοί αὐτοί πού μιλοῦν γιά σκανδαλισμό. Ὅμως τό σκάνδαλο στή ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας προκύπτει μόνο ἀπό τήν ἀλλοίωση τῆς ἀλήθειας τῆς. Οἱ χριστιανοί δέν σκανδαλίζονται ἀπό τήν ἁμαρτία γιατί γνωρίζουν ὅτι

ἡ ἐπίγνωση τῆς ἀστοχίας ὁδηγεῖ στὴ νήψη καὶ στὸν καθαρισμὸ τῆς συνείδησης. Αὐτὸ πού πονᾷ τοὺς χριστιανοὺς σήμερα δὲν εἶναι ἡ «πτῶση», γιατί μ' αὐτὴν εἶναι ζυμωμένη ἡ καθημερινότητά τους. Πονᾷ ἡ ἀδιαφορία γιὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸ τρόπο καὶ τὸν θεολογικὸ λόγο. Ἀδυνατοῦμε νὰ ἐκκλησιοποιήσουμε τὸν κόσμο, ὑπερβολικά ἀπασχολημένοι μὲ μιά ἐξωτερικὴ κοινωνικὴ δραστηριότητα. Ξεχνοῦμε ὅτι ἡ μόνη γνήσια κοινωνία εἶναι αὐτὴ τοῦ Πνεύματος τῆς ἀληθείας, πού ἐπιχέεται στοὺς ἀνθρώπους ὅταν αὐτοὶ μωοῦν στὸν κόσμὸ νὰ τὸ ζητήσουν ἀληθινά.

Ἰ.Α.Μ.



ΕΙΚΟΝΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Ἡ Δημιουργία τῶν ζῶων τῆς ξηρᾶς. Λεωτομέρεια ἀπὸ τὴ Δημιουργία τοῦ Κόσμου, α' μισὸ 13ου αἰ., Βενετία, Ἅγιος Μάρκος, Ἰταλία.

ΕΙΚΟΝΑ ΣΕΛΙΔΑΣ 16: Ἡ Δημιουργία τῶν ψαριῶν καὶ τῶν πουλιῶν. Τμήμα ἀπὸ τὴ Γένεση, 1180-1190, Μητρόπολις Μόνρεάλε, Σικελία, Ἰταλία.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΕΧΝΗ: ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΨΗΦΙΔΩΤΑ, ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ

---

Τὸ περιοδικὸ Ἐπίγνωση ἐκδίδεται κάθε τρίμηνο. Ἐκδότης: Παῦλος Πολιτίδης  
Συντακτικὴ ἐπιτροπὴ: Ἰ. Καλόμοιρος, Ἰ. Μωῦρου, Π. Πολιτίδης.  
Καλλιτεχνικὴ ἐπιμέλεια: Κ. Σισκάκης. Ἐκτύπωση - διεύθυνση ἐπικοινωνίας:  
Ἐκδόσεις «Ζέφυρος», 17ης Νοεμβρίου 79, 543 52 Πυλαία, Θεσσαλονίκη, Τηλ.  
Κέντρο: 2310/ 948.233 - Διεύθυνση στὸ διαδίκτυο: [www.zephyr.gr/stjohn](http://www.zephyr.gr/stjohn)

---

Παρακαλοῦμε οἱ προαιρετικὲς συνδρομὲς νὰ ἀποστέλλονται στὸ ὄνομα  
Γρηγόρης Καλόμοιρος, 17ης Νοεμβρίου 79, 543 52 Πυλαία, Θεσσαλονίκη.  
Εὐχαριστοῦμε θερμά.

---